

جمهوری اسلامی ایران

مرکز مدیریت حوزه های علمیّه

رساله علمی سطح ۳

تربیت عبادی از منظر قرآن

(اهداف و روش ها)

راهنما : حجه الاسلام دکتر مهدی رستم نژاد

مشاور : حجه الاسلام دکتر علی همت بناری

محقق : حمید نجفی جزه ای

سال تدوین : ۱۳۹۳

چکیده:

نگارش این رساله، با هدف بررسی و دستیابی به دیدگاه قرآن کریم در رابطه با اهمیت، اهداف و روشهای تربیت عبادی و در نهایت، ارائه روش تربیتی قرآن برای نائل شدن انسان به قرب الی الله و مقام عبودیت از طریق اعمال و تکالیف عبادی در دو عرصه خودسازی و دیگرسازی انجام گرفته است. بررسی موضوعی مسأله تربیت در بُعد عبادی، بیشتر در جهت ارائه راهکارهای مناسب و به منظور کمک به مریبان و خانواده ها در جهت تربیت عبادی متریبان و فرزندان صورت پذیرفته است. در این رساله، از روش نقلی و حیانی استفاده شده، و اطلاعات و داده های آن، از طریق اسناد نوشتاری و نرم افزارهای علمی گردآوری شده است. در این تحقیق، دستیابی به قرب الاهی به عنوان هدف نهایی در تربیت عبادی مطرح شده و اهداف میانی نیز در سه حوزه شناختی، عاطفی و رفتاری تبیین گردیده است؛ از باب نمونه می توان به دستیابی به معرفت الاهی و رسیدن به مرتبه یقین، به عنوان اهداف میانی در حوزه شناختی یاد کرد؛ همچنین یاد خدا، طهارت روح، اطمینان قلب، و مشمول رحمت الاهی واقع شدن از اهداف میانی در حوزه عاطفی؛ و دوری از فساد و اخلاص در عبادت از اهداف میانی در حوزه رفتاری می باشند؛ در این رساله روشهای گوناگون تربیتی در سه عرصه خودسازی (مثل روش التزام ظاهری به عبادات، مراقبه و محاسبه، توسل، توبه، تفکر و معاشرت) و دیگرسازی (مانند روش پند، امر و نهی، برهان، داستان سرایی، تمثیل، سوال، ارائه الگو، نمایش، تشویق و تنبیه، مقایسه، محبت و رقابت) و روشهای مشترکی که در هر دو عرصه کاربرد دارد (مثل روش تذکر، دعا، تلقین، عادت، عاقبت اندیشی و جمع گرایی) ارائه شده است. این نتایج، کاربردی عمومی و همگانی برای سایر مسلمانان و موحدین داشته و برای رهپویان طریق معرفت و عبودیت و به ویژه طلاب علوم دینی کاربرد بیشتری خواهد داشت.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۰	فصل یکم : کلیات و مفاهیم.....
۲	نوشتار یکم : طرح تحقیق.....
۲	۱. بیان مسأله تحقیق.....
۲	۲. اهمیت و ضرورت تحقیق :.....
۳	۳. سوالات تحقیق :.....
۳	۴- اهداف تحقیق :.....
۳	۵. پیشینه تحقیق :.....
۵	۶. روش تحقیق :.....
۵	نوشتار دوم: معنا شنا سی واژگان.....
۵	۱. معنای لغوی و اصطلاحی " تربیت ".....
۷	۲. معنای لغوی و اصطلاحی " عبادت ".....
۹	۳. حقیقت عبادت.....
۱۱	۴. تعریف تربیت عبادی.....
۱۱	۵. یادکردهای قرآنی " تربیت ".....
۱۳	۶. یادکردهای قرآنی " عبادت ".....
۱۵	۷. گونه های " عبادت " و تبیین قلمرو بحث تربیت عبادی.....
۱۶	نوشتار سوم: ویژگی های تربیت عبادی.....
۱۶	۱. تربیت عبادی، عامل تربیت پذیری انسان نسبت به سایر ابعاد تربیتی:.....
۱۷	۲. تقدّم رتبی داشتن تربیت عبادی، بر دیگر ابعاد تربیتی انسان :.....
۱۹	نوشتار چهارم : اهمیت و جایگاه تربیت عبادی.....
۲۳	فصل دوم : اهداف تربیت عبادی.....
۲۴	درآمد : رابطه بین « اصلاح، تربیت و تکامل » با « عبادات و تکالیف عملی ».....
۲۴	دیدگاه یکم : تکامل، غرض نهایی عبادات.....

۲۵	دیدگاه دوم : تکامل، اثر و نتیجه عبادات.....
۲۶	نوشتاریکم: هدف اصلی و غایی در تربیت عبادی.....
۲۶	۱. دستیابی به قرب الاهی تنها هدف نهایی.....
۲۸	۲. تعابیر حاکی از تقرب انسان به خدا در قرآن.....
۳۳	نوشتاردوم : اهداف میانی در تربیت عبادی.....
۳۴	۱ . معرفت خدای متعال.....
۳۵	۲. تقویت ایمان و رسیدن به بالاترین مرتبه یقین.....
۳۶	۳. اخلاص در عبادت.....
۳۷	۴. مشمول رحمت و پاداش الاهی شدن.....
۳۸	۵. دستیابی به آرامش روانی و اطمینان قلب.....
۳۹	۶. برخورداری از روحیه وحس شکرگزاری.....
۴۰	۷. یاد خدا و دوری از غفلت.....
۴۲	۸. طهارت و پالایش روح.....
۴۳	۹. تقوا و دوری از فحشاء و منکرات.....
۴۵	فصل سوم: روشهای تربیت عبادی.....
۴۶	درآمد : تعریف اصطلاحی « روش » و بیان اهمیت روش شناسی.....
۴۸	مقدمه :.....
۴۸	نوشتاریکم: روشهای خودسازی.....
۵۰	۱. التزام عملی به تکالیف و اعمال عبادی.....
۵۱	۱-۱. اربعین گیری (مداومت چهل روزه بر عمل).....
۵۳	۱-۲. مداومت بر سجده.....
۵۴	۲. مراقبه و محاسبه.....
۵۷	۳. توسل به اولیای الاهی.....
۵۹	۴. توبه و استغفار.....
۶۱	۵. تفکرهمراه با یادخدا.....

۶۳	..... معاشرت با اهل عبادت.
۶۵	..... نوشتار دوم : روشهای دیگر سا زی
۶۵	..... الف: روشهای گفتاری
۶۵	..... ۱. پندواندرز
۶۷	..... ۲. امر و نهی در عبادت
۶۹	..... ۳. اقامه برهان
۷۱	..... ۴. بهره گیری از جدال احسن
۷۳	..... ۵. داستان سرایی
۷۵	..... ۶. بهره گیری از تمثیل و تشبیه
۷۷	..... ۷. طرح سوال و تحریض به تفکر
۷۹	..... ۸. شعرسرایي و بهره گیری از هنر
۸۱	..... ۹. تبشیر
۸۳	..... ب: روشهای رفتاری
۸۳	..... ۱. ارائه الگوی بندگی
۸۵	..... ۲. تعلیم عملی و نمایشی
۸۷	..... ۳. ابتلاء و مواجهه با سختی ها
۸۸	..... ج: روشهای تلفیقی (گفتاری و رفتاری)
۸۸	..... ۱. تشویق به اعمال عبادی
۹۰	..... ۱-۱. شیوه های تشویق
۹۲	..... ۲. تنبیه تارکین عبادت
۹۳	..... ۱-۲. شیوه های تنبیه
۹۹	..... ۳. روش تمهیدی (زمینه سازی)
۱۰۳	..... ۴. توجه دادن به فطرت توحیدی
۱۰۵	..... ۵. رقابت سازنده در انجام عبادات
۱۰۶	..... ۶. مقایسه

۱۰۷.....	۷. محبت.....
۱۰۹.....	نوشتار سوم : روشهای مشترک (خودسازی و دیگرسازی).....
۱۰۹.....	۱. ارتباط حضوری و شهودی بین بنده و خدا.....
۱۱۱.....	۲. تذکر.....
۱۱۱.....	۱-۲. یادآوری نعمتهای الهی.....
۱۱۲.....	۲-۲. یادآوری معاد و مرگ.....
۱۱۳.....	۳-۲. یادآوری سرگذشت پیشینیان.....
۱۱۵.....	۳. عاقبت اندیشی.....
۱۱۶.....	۱-۳. توجه به آثار زیان بار دوری از عبادت.....
۱۱۷.....	۲-۳. توجه به فوائد دنیوی و اخروی عبادت.....
۱۱۸.....	۳-۳. توجه به عاقبت جهان.....
۱۱۹.....	۴. دعا و نیایش.....
۱۲۱.....	۵. تلقین از طریق تکرار رهنمودها.....
۱۲۲.....	۶. ایجاد عادت از طریق تکرار اعمال عبادی.....
۱۲۴.....	۷. حضور در عبادات جمعی.....
۱۲۶.....	۸. اظهار بیزاری و براءت از مشرکین.....
۱۲۹.....	جمع بندی :.....
۱۳۳.....	منابع و مأخذ.....